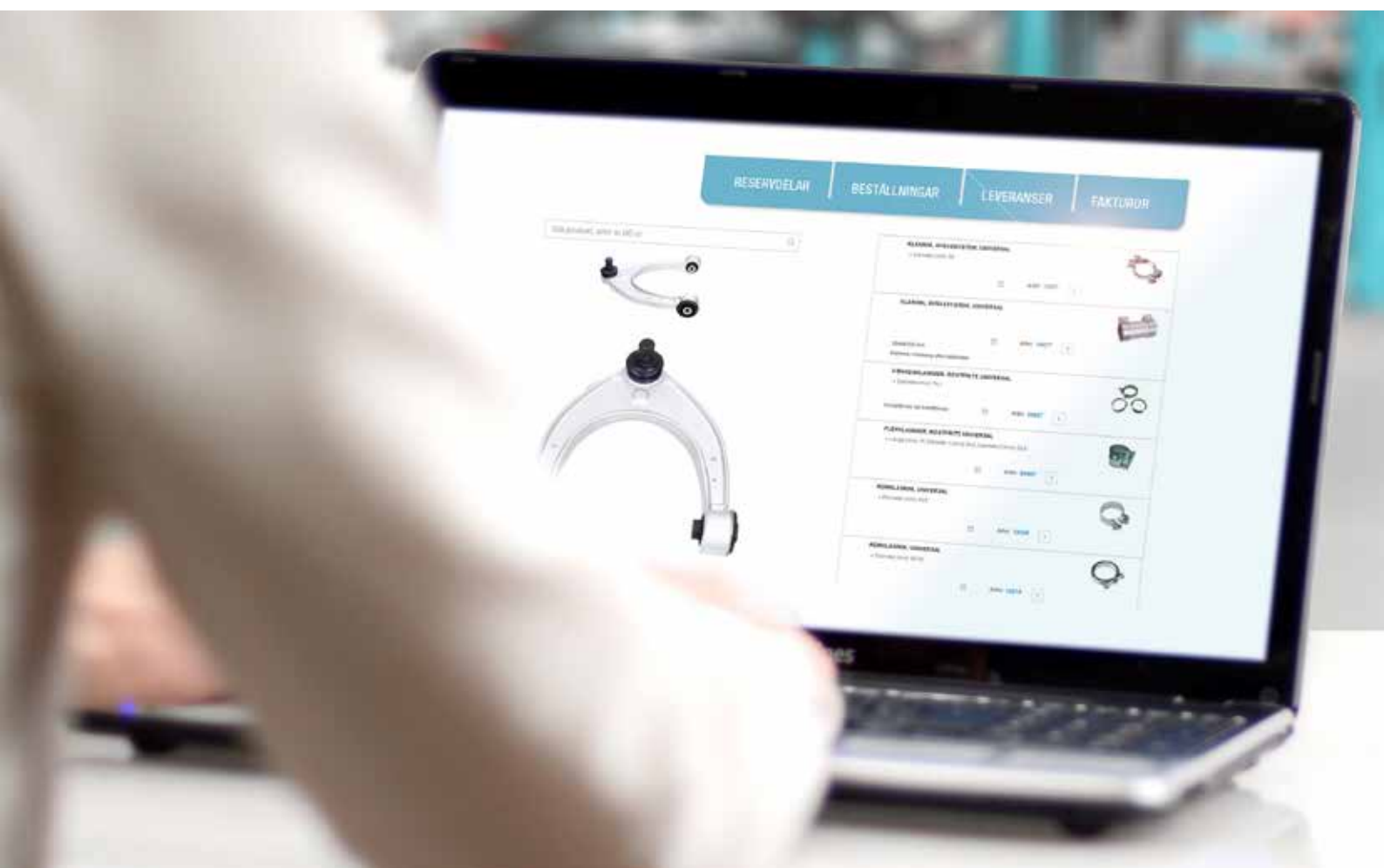

Grundläggande ekonomi i motorbranschen

TRANSPORTFÖRETAGEN

Grundläggande ekonomi i motorbranschen

Transportföretagen©
Oktober 2020

Förord

Ekonomi finns överallt och påverkar på olika sätt det dagliga livet. Att känna till grunderna i hur ekonomi fungerar är därför till stor nytta för såväl privat-personer som de som driver eller ska starta företag. Den sista gruppen är inte minst viktig för denna bok, eftersom det för många unga i dag är lika naturligt att starta företag som att söka fast anställning.

Boken tar avstamp i hur ett företag i motorbranschen kan vara organiserat, för att sedan titta närmare på hur ekonomi fungerar i ett sådant företag. En del av boken tar också upp en privatpersons ekonomi, för att visa hur samma principer kan användas i en affärsrörelse. Balans- och resultaträkning, budget, fakturering och redovisning är några saker som tas upp, tillsammans med flera andra vanliga ord och uttryck.

Den som funderar på att starta eget företag har också nytta av boken. Bland annat presenteras olika företagsformer och deras för- respektive nackdelar. Ett helt kapitel ägnas också åt annat som är bra att känna till för den som vill komma igång med sitt företagande. Boken avslutas med en omfattande ordlista samt arbets- och övningsuppgifter till alla kapitel.

Förhoppningen är att denna bok på ett konkret och lättfattligt sätt ger många nya kunskaper och bidrar till förståelse för den så viktiga ekonomin.

Stockholm 2020

Innehållsförteckning

1. Företaget och omvärlden

2. Affärsidé och mål

Affärsidén	7
Låt affärsidén styra	7
Verksamhetens mål	8

3. Organisation och verksamhet

Företagets organisation	9
Företagets verksamhet	9
- Bilavdelningen	9
- Verkstaden	10
- Reservdelsavdelningen	10
- Gemensam administration	10

4. Bolagsformer

Får vem som helst starta företag?	11
Val av företagsform	11
- Enskild firma	12
- Handelsbolag	12
- Kommanditbolag	12
- Aktiebolag	12

5. Privatpersonens ekonomi

Ekonomi – vad är det?	13
Joel Hård - en ekonomisk mekaniker	13

6. Företagets ekonomi

Vad är redovisning?	16
Resultaträkningen	16
Balansräkningen	17
Nyckeltal	18
- Likviditet	18
- Soliditet	18
- Avkastning	19
Budgetering	19
Kalkylering	20

7. Lön

Premielön	22
Rakt ackord	23
Övertid och ob-tillägg	23

8. Verkstaden och kunden

Arbetsordern	24
Listtidverk	24
Fakturan	25
Prissättning	25
Kvalitet	26

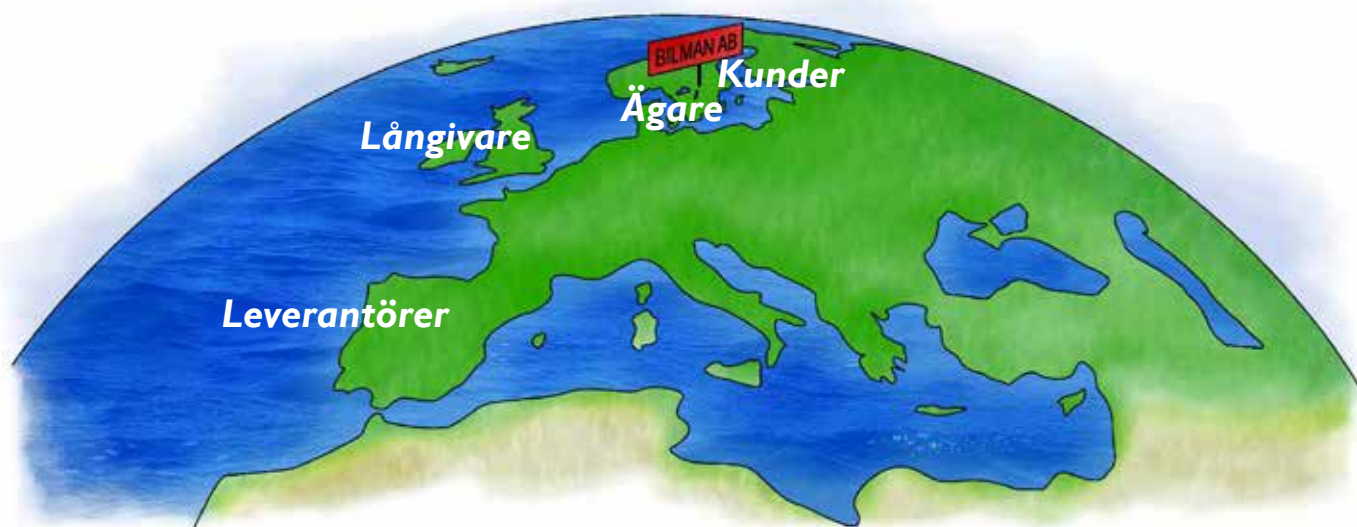
9. Starta företag

UF-företag	27
Starta med en affärsplan	28
Finansiering	28
Budget	28
Tillstånd, registrering och försäkring	28
Marknadsföring	28
Bokföring, skatt och moms	28

Ordlista

Övningsuppgifter

I. Företaget och omvärlden

Ett företag lever inte isolerat. I dess omvärld finns många så kallade intressenter som företaget måste ta hänsyn till.

Företagets intressenter är personer, grupper, organisationer eller myndigheter som kan påverka eller är beroende av företagets verksamhet. Intressenterna bidrar på olika sätt till företaget och kräver i gengäld att få något tillbaka.

Ägare

Ägarna satsar pengar i företaget och vill i utbyte få en del av företagets vinst i form av utdelning, på samma sätt som den som sätter in pengar på ett bankkonto vill få ränta. Utdelningen är ägarnas vinst på de satsade pengarna.

Anställda

De anställda arbetar i företaget och vill i utbyte få lön, bra arbetsmiljö, med mera.

Företagsledaren

Företagsledaren utses av ägarna (om det inte är samma person) och är den som är ytterst ansvarig mot dem. Företagsledaren vill som anställd också få lön för sitt arbete och möjligheten att driva företaget på sitt sätt.

Generalagent

Generalagenten har ensamrätt att distribuera varor eller tjänster inom ett definierat område. Ett definierat område kan exempelvis vara ett land. Företaget kan ägna sig åt handel via generalagenten.

Kunderna

Kunderna vill köpa varor eller tjänster av bra kvalitet till bra priser och är de som ger företaget dess intäkter.

Leverantörer

Leverantörerna säljer varor och tjänster till företaget och vill i utbyte ha betalt i rätt tid.

Långgivare

Långgivarna (till exempel banker) ser till så att företaget har de pengar som behövs för att driva verksamheten. I utbyte vill de få ränta på pengarna och ett löfte om att pengarna betalas tillbaka.

Samhället

Samhället, det vill säga stat och kommun, vill att företaget skapar arbete och betalar skatt. I utbyte bidrar samhället med utbildning, vägar, kommunikationer, med mera.

Ibland uppstår det konflikter mellan de olika intressenterna. Kunderna vill ha låga priser samtidigt som de anställda vill ha höga löner och ägarna höga vinster.

För att företaget ska kunna leva vidare måste det vara balans mellan de olika intressenternas krav. En av företagsledningens viktigaste uppgifter är därför att fatta riktiga beslut så att alla blir nöjda, utan att verksamheten riskeras.

Sammanfattning

- Runt företaget finns många intressenter som samverkar med företaget.
- En av företagsledningens viktigaste uppgifter är att hitta en balans mellan intressenternas olika krav, som är bra både för företaget och de anställda.

2. Affärsidé och mål

Varför är det viktigt att jag som nyanställd känner till företagets affärsidé och vilka mål företaget arbetar efter?

Affärsidén

All affärsverksamhet bygger på en ursprungsidé. Med sin planerade verksamhet – idén – tänker företagaren uppfylla ett behov eller en efterfrågan. Idén behöver inte vara genial eller unik, men den måste motsvara det de tänkta kunderna frågar efter. Den måste även vara realistisk, det vill säga bygga på vad företagaren vill och kan göra. Affärsidén är den grundläggande tanken bakom företagets produkt- och marknadsinriktning.

En affärsidé kan uttryckas så här:

Bilman AB ska inom Örebro kommun marknadsföra och sälja Volvos personbilsprogram med kringutrustning på ett tillfredsställande sätt med tanke på volym och lönsamhet.

Bilman AB ska erbjuda företagets kunder en bred och kompetent service när det gäller reparationer, reservdelar och tillbehör, i syfte att för kunden uppnå bästa möjliga driftsekonomi.

Bilman AB ska med en bra personalpolitik skapa ett arbetsklimat som främjar trivsel, utveckling och engagemang i arbetet.

Affärsidén talar om vilken uppgift företaget har på marknaden. En framgångsrik affärsidé måste alltid utgå från ett behov hos kunderna, det vill säga marknaden. Varorna eller tjänsterna som företaget producerar måste ju alltid kunna säljas. En affärsidé måste vara så flexibel att den kan kompletteras och ändras om förutsättningarna förändras. Affärsidén visar företagets inriktning och talar om var och hur företagets resurser (pengar, personal, tid) ska användas.

Låt affärsidén styra

En bra affärsidé ska tydligt och klart säga vad företaget ska ägna sig åt. Det som inte förklaras i affärsidén ska företaget inte syssla med. En lastbilsverkstad ska exempelvis inte reparera gräsklippare, eftersom det tar kraft, pengar och tid från kärnverksamheten – att reparera lastbilar.

En väl genomtänkt affärsidé ska hjälpa företaget att lägga sina resurser och arbetsinsatser på det som företaget är bra på. Det är viktigt att alla intressenter känner till vilken inriktning, målsättning och affärsidé företaget har. Det gäller framför allt de anställda.

Affärsidén ska svara på frågorna

- Vad är företagets syfte på marknaden?
- Varför finns företaget till?
- På vilken marknad/vilka marknader ska företaget arbeta?
- Vilka är kunderna?
- Vilka behov uppfyller företaget?
- Vilka produkter eller tjänster erbjuder företaget som uppfyller de behoven?
- Vad är det som gör att kunderna väljer vårt företag istället för konkurrenterna?
- Vad är det företaget i första hand tjänar pengar på?

Verksamhetens mål

För att kunna mäta och bedöma hur bra företaget lyckas med sin affärsidé, måste mål sättas upp för verksamheten.

Många gånger upplevs vinst och lönsamhet som de enda viktiga målen. På lång sikt är det i och för sig viktigt att företaget är lönsamt och ger vinst till sina ägare. Men det finns många fler mål och delmål som ett företag måste sätta upp.

Det finns olika typer av mål:

- Ekonomiska mål, till exempel vinst
- Kvalitetsmål, till exempel antal fel
- Kvantitetsmål, till exempel antal reparationer per dag

Företag kan också ha mål för sin kompetensutveckling. Ett företag kan ha som mål att alltid ligga ”i framkant” och använda den senaste tekniken. Ett annat mål kan vara att ha den kunnigaste personalen i branschen. Många av företagets intressenter kräver också att det finns miljömål som kan följas upp. Att mäta och följa upp hur bra målen uppfylls är viktigt för att engagera de anställda i företaget och för att ge information till företagets andra intressenter. Om målen inte följs upp eller om de anställda och ägarna inte informeras om resultatet, är det svårt att bedöma hur bra företaget sköter sig.

Att strunta i att sätta och följa upp mål kan jämföras med ett fotbollslag med målet att vinna serien, men som inte ger spelarna någon utvärdering eller information under säsongen. Får spelarna inte veta var laget ligger i tabellen eller vad som krävs för att lyckas, blir resultatet ett oengagerat fotbollslag. Tankegångarna är precis samma i ett företag. Sätt upp mål och delmål och var sedan mycket noga med att följa upp resultatet, utvärdera och informera alla intressenter.

Sammanfattning

- Affärsidén är den grundläggande tanken bakom företagets produkt- och marknadsinriktning.
- En framgångsrik affärsidé måste alltid utgå från marknaden (kunderna).
- Mål sätts upp för att mäta, utvärdera och motivera verksamheten.
- De vanligaste typerna av mål är ekonomiska mål, kvalitetsmål och kvantitetsmål.

3. Organisation och verksamhet

Är jag som mekaniker minst viktig bara för att jag är placerad längst ner på skissen över företagets organisation?

Företagets organisation

Företagets verksamhet beskrivs i affärsidén. Verksamheten i ett motorbranschföretag består i huvudsak av att sälja bilar, reservdelar och verkstadstjänster.

Företagets verksamhet är sedan grunden för företagets organisation. Ett företag i motorbranschen består oftast av en bilavdelning, en reservdelsavdelning och en verkstad. Till detta kommer företagets gemensamma administration, till exempel företagsledningen och de som sköter personalfrågor, ekonomi med mera.

Organisationen visar hur ansvar och rättigheter är fördelade i företaget. Verkstadschefen är ansvarig för att verkstaden når de övergripande målen för verkstaden, medan mekanikern ser till att de reparationer som görs är av bra kvalitet. För att en organisation ska fungera, krävs det också att ansvar och rättigheter delas mellan de anställda genom delegering och att alla arbetar mot samma mål.

Företagets verksamhet

Bilavdelningen

Bilavdelningen säljer bilar. Den viktigaste affärspartneren är den eller de generalagenter vars bilar företaget säljer, till exempel Volvo eller Toyota. Företaget fungerar som en mellanhand mellan generalagenten och kunderna och kallas därför återförsäljare.

Bilavdelningens kunder är privatpersoner och företag. I utställningshallen har bilavdelningen många bilar som kunderna kan titta på, sitta i och provköra. Antalet bilar och variationer av modeller i utställningshallen är en sammanvägning av generalagentens och återförsäljarens önskemål. Generalagenten kan till exempel önska att återförsäljaren visar upp en bilmodell med avancerad utrustning, för att visa bredden i sortimentet. Återförsäljaren vill kanske hellre ha bilar hemma som är lätta att sälja.

Bilarna som finns hos återförsäljaren ägs av generalagenten. Återförsäljaren betalar ränta till generalagenten för dessa bilar, en så kallad konsignationsavgift. Avgiftens storlek varierar beroende på vilka bilar återförsäljaren har hemma, samt hur mycket generalagenten har påverkat beslutet om vilka bilar som ska ställas ut. Om kunderna önskar något extra tillval som inte finns på den bil som står i bilhallen, till exempel luftkonditionering eller annan klädsel, så beställer bilavdelningen en ny bil. Tillvalen monteras då direkt hos tillverkaren. Mindre tillval, som lättmetallfälgar eller dragkrok, monteras i återförsäljarens verkstad.

För att sälja bilar krävs det att företaget kan konkurrera med andra företag i samma bransch. Det är kundernas krav som styr vilken bil de väljer att köpa och av vem de köper den. Företaget kan konkurrera med hjälp av produkten, det vill säga kvalitet, utformning, pris, geografisk närhet till kunderna, leveranstid och möjlighet att påverka genom reklam och marknadsföring. Reklam är mest användbart när företaget vill få kunderna intresserade av ett bilmärke för första gången. Därefter är det verkstaden med sin kunskap och service som påverkar kundernas val.

Verkstaden

Verkstaden utför reparationer, servicearbeten, påbyggnationer, montering av extrautrustning med mera. Grunden för varje verkstadsarbete är en arbetsorder. Kunderna betalar för det antal timmar och det material som går åt för att utföra arbetet. Verkstadens kunder är både privatpersoner och företag, samt det egna företags bilavdelning.

Beroende på vilket arbete som behöver utföras så finns det olika typer av verkstäder, som plåt-, lack-, personbils- och lastbilsverkstäder. Om den egna verkstaden inte kan utföra arbetet så kan tjänsten köpas av någon annan. Verkstaden utför då en tjänst genom att förmedla arbetet åt kunderna. Detta innebär att verkstaden är ansvarig för att arbetet blir gjort.

Reservdelsavdelningen

Reservdelsavdelningen köper in reservdelar och tillbehör som de säljer till externa kunder, det vill säga privatpersoner och företag, men även internt till verkstaden. Generalagenten är oftast den största leverantören av reservdelar och tillbehör.

Förr var det vanligt att tillbehör och reservdelar köptes in ”på lager”, för att finnas tillgängliga när kunderna behövde dem. Detta var viktigt för att kunna ge snabb service. Samtidigt kostar det pengar att ha varor i lager, eftersom företaget måste betala ränta på de pengar som används för att köpa in delarna. Numera används elektroniska beställningssystem. Det gör att leveranser av tillbehör och reservdelar kan ske ”just in time” (JIT). Det som beställs på eftermiddagen levereras redan morgonen efter. Med de nya beställningssystemen ”binds” mindre kapital i lagret och räntekostnaderna blir lägre. Gemensam administration

Förutom de avdelningar som redan nämnts, så krävs det en gemensam administration för att företaget ska fungera. Till den gemensamma administrationen hör exempelvis företagsledningen och de som arbetar med ekonomi, redovisning och personalfrågor. Den gemensamma administrationen både stöttar de olika avdelningarna och samordnar företagets verksamhet.

Sammanfattning

- Ett företags organisation visar fördelningen av ansvar och rättigheter.
- Ett motorbranschföretag består vanligtvis av bilförsäljningsavdelning, reservdelsavdelning, verkstad och gemensam administration.
- Företaget konkurrerar med hjälp av produkt, pris, geografisk plats, leveranstid och reklam.

4. Bolagsformer

Får vem som helst starta företag?

I Sverige är det näringsfrihet. Det betyder att nästan vem som helst, som är myndig, får starta ett företag.

Vissa typer av verksamheter kräver godkännande eller tillstånd från en myndighet. Det gäller till exempel försäljning av alkoholdrycker och försäljning av varor på allmän plats. Alla företag måste dock registreras. Registrering av företag görs hos Bolagsverket och Skatteverket.

Juridisk och fysisk person

Juridisk person och fysisk person är två viktiga begrepp att känna till för den som ska starta eget företag.

En fysisk person är en privatperson. Fysiska personer kan ingå avtal och få rättigheter och skyldigheter. De kan svara för sig själva i olika avseenden, till exempel mot myndigheter eller vara part i en rättegång.

En juridisk person är ett företag eller en förening. Det är alltså företaget som har rättigheter och skyldigheter. För att representera en juridisk person krävs dock alltid en fysisk person, en människa. Det kan till exempel vara företagets ägare eller någon anställd.

Val av företagsform

Det finns olika typer av företagsformer. De skiljer sig åt när det gäller personligt ansvar, skatteregler och möjligheter till kapitaluppbyggnad, det vill säga möjligheten att spara pengar i företaget. Vid val av företagsform måste hänsyn tas till typ av verksamhet och de inblandade individernas önskemål.

De vanligaste företagsformerna är:

- Enskild firma
- Handelsbolag
- Kommanditbolag
- Aktiebolag

Enskild firma

Enskild firma (enskild näringsidkare) drivs av en fysisk person. Det betyder att bara en person kan äga firman. Ägaren ansvarar personligen för firmans skulder. En konkurs drabbar därför ägarens privata tillgångar. Fördelen med enskild firma är att den är lätt och billig att starta. Ägaren deklarerar och betalar skatt för firmans vinst.

Handelsbolag

Handelsbolag är till skillnad från enskild firma en juridisk person och kan bildas av två eller flera fysiska eller juridiska personer. Delägarna är solidariskt ansvariga för alla förpliktelser som handelsbolaget har. Förpliktelser är exempelvis att betala ut lön till de anställda eller att betala en leverantör för sina varor. Att vara solidariskt ansvarig betyder inte att förpliktelserna delas lika mellan delägarna, utan att alla är ansvariga för att bolagets förpliktelser uppfylls. Det innebär att den som har ett ekonomiskt krav på bolaget, kan kräva att vem som helst av delägarna betalar hela det belopp som bolaget är skyldigt. Bolagets vinster eller förluster delas lika mellan delägarna, om de inte kommer överens om något annat.

Kommanditbolag

Ett kommanditbolag är mycket likt ett handelsbolag. Ett kommanditbolag är också en juridisk person och reglerna för vem som får bilda ett kommanditbolag är samma som för ett handelsbolag.

När det gäller fördelningen av ansvar skiljer sig dock ett kommanditbolag från ett handelsbolag. I ett kommanditbolag är minst en av delägarna, den så kallade komplementären, personligt ansvarig för företagets förpliktelser. Övriga delägare, de så kallade kommanditdelägarna, ansvarar bara för det belopp som var och en har satsat i bolaget.

Kommanditbolag är en bra företagsform om någon av delägarna inte vill arbeta aktivt i bolaget. Den är också bra om delägarna inte vill vara solidariskt ansvariga för bolagets skulder, utan bara för den del de själva har bidragit med. Sådana personer blir då kommanditdelägare och tar ut vinst i förhållande till hur mycket de satsar i bolaget.

Aktiebolag

Aktiebolag är en företagsform som är lite mer komplicerad än de övriga.

Ett aktiebolag bildas vid en bolagsstämma av en eller flera personer, fysiska eller juridiska. På stämman bestäms villkoren för bolagsbildningen. Till skillnad från övriga bolagsformer, måste de som bildar bolaget tillsammans satsa minst 50 000 kronor i aktiekapital. Beroende på insats får ägarna andelar (aktier) i bolaget.

Ett aktiebolag är en juridisk person, vilket alltså innebär att bolaget självt ansvarar för till exempel sina skulder. Aktieägarnas ansvar begränsas till deras kapitalinsats (aktiekapitalet).

Aktiebolag är en företagsform som ger många fördelar jämfört med övriga bolagsformer. Den personliga risken är begränsad till kapitalinsatsen, eftersom bolagsformen skiljer på bolagets och ägarnas ekonomi.

Av skatteskal ger fortfarande aktiebolag som bolagsform mest fördelar i de flesta fall. Samtidigt kräver ett aktiebolag mer administration. Det finns många regler för aktiebolag, bland annat aktiebolagslagen och bokföringslagen.

Ett aktiebolag kan betala lön till sina anställda och ge utdelning på vinsten till sina ägare. Aktiebolagets ägare kan också sälja sina andelar i bolaget om de vill.

Grundregeln är att ett aktiebolag ska ha revisor. Men de flesta nybildade aktiebolag och de som är under en viss storlek kan välja att inte ha revisor. Privata aktiebolag som uppfyller minst två av följande tre kriterier kan välja bort revisorn:

- Högst tre anställda (i medeltal)
- Högst 1,5 miljoner kronor i balansomslutning
- Högst 3 miljoner kronor i nettoomsättning

Aktiebolag som alltid måste ha revisor är:

- publika aktiebolag
- aktiebolag som enligt sÄrlagstiftning är skyldiga att ha revisor, exempelvis bank- eller finansieringsrörelser
- aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegrÄnsning.

Sammanfattning

- I Sverige är det näringsfrihet.
- En fysisk person är en människa, medan en juridisk person alltid är ett företag eller en förening.
- De vanligaste företagsformerna är enskild firma, handelsbolag, kommanditbolag och aktiebolag.

5. Privatpersonens ekonomi

*Hur vet jag hur stor buffert jag behöver?
Ett nytt avgassystem kostar några tusen, ett
tandläkarbesök ytterligare några hundra...*

Ekonomi – vad är det?

Förenklat är ekonomi att ”hushålla med tillgängliga resurser”.

Resurser kan vara av olika slag. När det gäller privatpersoners ekonomi kan resurserna vara deras lön, ränteintäkter och givetvis även personerna själva, deras förmåga och kunskaper.

Om begreppet ekonomi utvidgas till att omfatta ett företag så kallas det företagsekonomi. Ekonomi är då hur företagets produktionsresurser tas tillvara på ett effektivt sätt, till exempel de anställda, kapital och maskiner.

Ekonomi kan även omfatta ett helt land. Det kallas då för nationalekonomi eller samhällsekonomi. De resurser, som då ska hushållas, med är landets totala tillgångar, som exempelvis företag, skolor, vägar, medborgare och natur. Inom nationalekonomi handlar det ofta om statens ekonomi, och begrepp som bruttonationalprodukt (BNP) och statsskuld används. I det här och nästa kapitel förklaras begreppen privatekonomi och företagsekonomi.

Joel Hård - en ekonomisk mekaniker

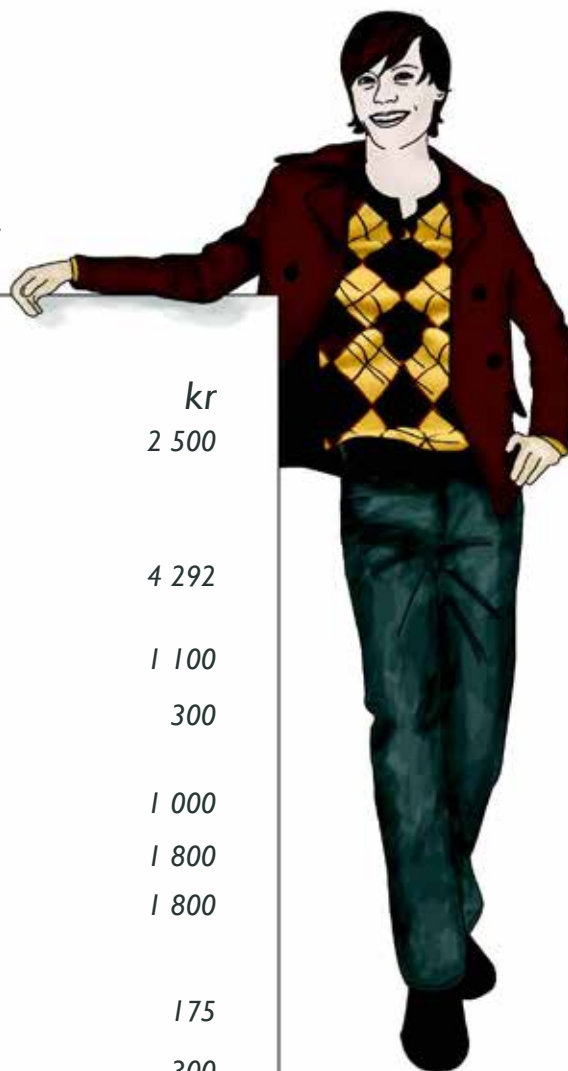
Ekonomi är något som berör alla, både som privatpersoner, anställda eller som ägare till ett företag. För att förstå hur företagets ekonomi fungerar är det lämpligt att börja med att beskriva privatpersonen Joel Hårds ekonomi.

För både privatpersoner och företag är det viktigt med ekonomisk planering för att få pengarna att räcka till.

Joel arbetar på Bilman AB, bor i en tvårumslägenhet i Örebro och har egen bil. Han har nyss flyttat hemifrån och måste nu själv hålla i hushållskassan. Pengarna ska räcka till mycket. För att få en bättre överblick över sin ekonomi, gör han varje månad en uppställning över alla sina intäkter (inkomster) och kostnader (utgifter).

Den här månaden ser uppställningen ut på följande sätt:

INTÄKTER	kr	KOSTNADER	kr
Lön efter skatt	14 700	Hushållskostnader Bostad	2 500
		Månadsavgift Bil	4 292
		Bilskatt Bilförsäkring	1 100
		Låneränta/Amortering	300
		Kläder	1 000
		Nöjen	1 800
		Övrigt	1 800
		Mobiltelefon	175
		TV/Bredband	300
Summa	14 700	Summa	13 267

Med hjälp av uppställningen får Joel en klar bild över hur det står till med hans ekonomi och om han får några pengar över. För att se hur mycket Joel får över den här månaden jämförs kostnaderna med intäkterna:

$$14\,700 \text{ kr} - 13\,267 \text{ kr} = 1\,433 \text{ kr}$$

De 1 433 kronorna kan kallas månadens resultat. Joel kan spara pengarna om han vill. Uppställningen över hans intäkter och kostnader kan därför kallas en resultaträkning. Resultaträkningen visar hur stora intäkterna och kostnaderna har varit under en viss period, i Joels fall en månad.

Resultaträkningen visar hur mycket pengar som strömmar ut och in varje månad. Men den ger inte hela bilden av Joels ekonomi. Vad den inte visar är om Joel har några tillgångar eller skulder.

Bilen som Joel åker i till jobbet har han nyss köpt för 150 000 kronor. För att kunna köpa bilen har han lånat 125 000 kronor av banken till fem procents ränta. Joel har förutom bilen köpt en ny dator för 12 000 kronor. Hälften av pengarna till datorn har han fått låna räntefritt av sina föräldrar, men han måste betala tillbaka dem inom två år.

Eftersom det inte var så länge sedan lönen kom, har Joel för närvarande 11 000 kronor på sitt lönekonto och 800 kronor i plånboken. För ett par dagar sedan kom det en räkning från kontokortsföretaget på 1 600 kronor för en fätölj han köpt till lägenheten. Joel har dessutom tankat och betalat med sitt bensinkort och är skyldig bensinbolaget 700 kronor.

En uppställning över Joels tillgångar (det han äger) och skulder (det han är skyldig) ser ut så här:

TILLGÅNGAR	kr
Kontanter	800
Lönekonto	11 000
Summa	11 800
Bil	150 000
Totala tillgångar	161 800

SKULDER	kr
Kontokort	1 600
Bensinkort	700
Summa	2 300
Banklån	125 000
Föräldrarna	6 000
Totala skulder	133 300

Även om Joel har tillgång till både pengarna och bilen, så har han inte betalat allt med egna pengar, utan med hjälp av lån. Det kan därför vara intressant att räkna ut hur mycket av tillgångarna som han har betalat med egna pengar. Det görs genom att minska de totala skulderna, vilket ger:

$$161\,800 \text{ kr} - 133\,300 \text{ kr} = 28\,500 \text{ kr}$$

Om Joel säljer bilen och betalar alla sina skulder har han alltså 19 000 kronor kvar. Det säger något om hans långsiktiga betalningsförmåga. För att ta reda på hur stor del av tillgångarna som Joel äger själv, jämförs de 19 000 kronorna med värdet av de totala tillgångarna, vilket ger:

$$\frac{28\,500 \text{ kr}}{161\,800 \text{ kr}} = 0,176 = 17,6\%$$

Om Joels ekonomi istället hade varit ett företags ekonomi skulle de 28 500 kronorna kallas för eget kapital. Uppställningen med tillgångar och skulder skulle kallas för en balansräkning. Det blir mer om det i nästa kapitel, som handlar om företagets ekonomi.

Vad mer är intressant att ta reda på med hjälp av uppställningen över Joels tillgångar och skulder? Det som är viktigast just nu är att han har tillräckligt med pengar för att kunna betala de skulder som måste betalas omedelbart, det vill säga räkningarna. För att ta reda på vad Joel har för betalningsförmåga på kort sikt, jämförs summan av räkningarna med summan av vad Joel har på lönekontot och i plånboken:

$$11\,800 \text{ kr} - 2\,300 \text{ kr} = 9\,500 \text{ kr}$$

Joels betalningsförmåga på kort sikt visar sig vara mycket bra, eftersom han kan betala de aktuella räkningarna och ändå få 9 500 kronor över.

Uppställningen över Joels tillgångar och skulder ger en bild av hur hans ekonomi ser ut just den dagen då uppställningen görs. Det blir en "ögonblicksbild" av hur Joels ekonomi ser ut och svar på frågorna: Hur stor del av tillgångarna äger han själv? Kan han betala sina skulder?

Sammanfattning

- Ekonomi är att "hushålla med tillgängliga resurser".
- Ekonomisk planering är viktigt för såväl privatpersoner, företag som samhället.

6. Företagets ekonomi

Vad är redovisning?

Enligt lagen måste alla företag göra en ekonomisk redovisning varje år. Det är främst för att myndigheterna vill kontrollera att rätt skatt betalas in och att företaget arbetar på ett lagligt sätt mot sina intressenter.

Men att ha någon form av redovisning är inte bara viktigt för myndigheternas skull, utan även för att kunna följa företagets ekonomi på ett bra sätt. Den ekonomiska redovisningen är ett hjälpmedel för att kontrollera att de ekonomiska målen nås och att företaget är tillräckligt lönsamt. Redovisningen ger signaler om budgeten håller och om det finns pengar över till att satsa på nya projekt. I början kan redovisningen se ut som ett virrvarr av siffror, men den som tittar noga kan följa företagets verksamhet i detalj. Enligt lagen måste varje ekonomisk händelse (transaktion) registreras och sparas en viss tid.

Företagets ekonomi redovisas varje år i en årsredovisning, som bland annat innehåller en resultat- och en balansräkning.

Resultaträkningen

I förra kapitlet gjordes en uppställning över Joel Hårds intäkter och kostnader under en månad, för att kunna räkna ut hur mycket pengar han får över. Ett företags resultaträkning ser ut ungefär på samma sätt, men den har andra intäkter och kostnader och omfattar oftast ett år.

Ett företags främsta intäkter kommer från försäljning av varor eller tjänster. Intäkterna kan också vara ränta, vilket kallas en finansiell intäkt. Företagets kostnader är exempelvis lön till de anställda, material, verktyg och lokalhyra.

En uppställning över motorbranschföretaget Bilman AB:s intäkter och kostnader under förra verksamhetsåret ser ut enligt uträkningen nedan:

Resultaträkning Bilman AB

1 januari – 31 december 2019		(tusen kr)
Rörelsens intäkter		
Nettoomsättning		24 000
Rörelsens kostnader		
Handelsvaror		-15 100
Övriga externa kostnader		-1 200
Personalkostnader		-6 000
Avskrivningar		-100
RÖRELSERESULTAT		1 600
Finansiella intäkter och kostnader		
Ränteintäkter		200
Räntekostnader		-800
RESULTAT FÖRE SKATT		1 000
Skatt (28%)		-280
ÅRETS RESULTAT		720

Intäkterna från försäljning är lika med värdet av alla bilar, reservdelar och verkstadstjänster som Bilman AB har sålt under året. Bilman AB har för att kunna driva verksamheten haft vissa kostnader. De har bland annat köpt in bilar och reservdelar. Bilarna och reservdelarna tas upp under rubriken "Handelsvaror". Personalkostnaderna består av löner och sociala avgifter. Under rubriken "Övriga externa kostnader" har Bilman AB tagit upp kostnader för den lokal som företaget använder (lokalhyra).

För att kunna driva företaget har Bilman AB även köpt in nya maskiner. Maskinerna kostade sammanlagt 500 000 kronor. Om Bilman AB redovisar hela kostnaden i år blir resultatet för dåligt.

För att resultaträkningen ska ge en mer rättvisande bild av företagets verksamhet, fördelar de istället kostnaden över det antal år som maskinerna ska användas. Bilman AB räknar med att maskinerna håller i fem år och redovisar i år endast en femtedel av kostnaden, det vill säga 100 000 kronor.

De 100 000 kronorna kallas för en avskrivning och är lika med vad maskinerna anses förlora i värde under året.

Under "Finansiella intäkter och kostnader" tar Bilman AB upp ränteintäkter för pengar de har på banken och räntekostnader för sina lån.

När alla intäkter och kostnader är redovisade, räknas resultatet före skatt ut. Resultatet används sedan för att beräkna den skatt som företaget är skyldigt att betala. Skatten är lika med 28 procent av resultatet, det vill

$$0,28 \times 1\,000\,000 \text{ kr} = 280\,000 \text{ kr}$$

När skatten dragits bort fås till slut Bilman AB:s resultat för det här verksamhetsåret.

Balansräkningen

Företagets resultaträkning visar resultatet, det vill säga hur verksamheten går. Lika viktig är balansräkningen, som visar företagets finansiella ställning vid en viss tidpunkt.

Precis som uppställningen över Joel Hårds ekonomi, redovisas företagets tillgångar på balansräkningens vänstra sida. På höger sida redovisas hur tillgångarna har finansierats, med lånade pengar (skulder) eller pengar satsade av ägarna och samlad vinst från företaget (eget kapital).

Bilman AB:s balansräkning den 31 december 2019 ser ut på följande sätt:

Balansräkning Bilman AB (tusen kr)			
TILLGÅNGAR		SKULDER OCH EGET KAPITAL	
Materiella anläggningstillgångar		Eget kapital	
Byggnader och mark	1 000	Bundet eget kapital	<u>100</u>
Maskiner och verktyg	<u>500</u>	Aktiekapital	100
	1 500		
Summa anläggningstillgångar	1 500	Fritt eget kapital	
		Balanserad vinst	680
Omsättningstillgångar		Årets vinst	<u>720</u>
Varulager m.m.			1 400
Handelsvaror	<u>4 000</u>	Summa eget kapital	1 500
	4 000		
Kortfristiga fordringar		Långfristiga skulder	
Kundfordringar	<u>2 000</u>	Skulder till kreditinstitut	<u>5 200</u>
	2 000	Summa långfristiga skulder	5 200
		Kortfristiga skulder	
Kassa och bank	1 000	Checkräkningskredit	300
		Leverantörsskulder	<u>1 500</u>
Summa omsättningstillgångar	7 000	Summa kortfristiga skulder	1 800
Summa tillgångar	8 500	Summa eget kapital och skulder	8 500

Tillgångarna brukar delas upp i anläggningstillgångar och omsättningstillgångar.

Anläggningstillgångar

Detta är tillgångar som köpts för att alltid finnas i företaget och som är en del av de resurser som behövs för att driva verksamheten. Det är till exempel maskiner, verktyg och fastigheter.

Omsättningstillgångar

Detta är tillgångar som omsätts och förändras flera gånger på ett år, som pengar, kundfodringar och varulager. Kundfodringarna är lika med kundernas skuld till företaget. Företaget har kanske sålt en bil på kredit, eller gett kunder en faktura på en verkstadstjänst som ska betalas inom en viss tid.

Balansräkningens högra sida är uppdelad i skulder och eget kapital. Skulderna består av kortfristiga skulder och långfristiga skulder.

Långfristiga skulder

Skulder som inte behöver betalas inom ett år, till exempel banklån.

Kortfristiga skulder

Skulder som ska betalas inom ett år, till exempel checkkrediter och skulder till leverantörer.

Eget kapital

Pengar som ägarna har satsat i företaget (aktiekapitalet). Till eget kapital hör även företagets vinst. Den vinst som räknas fram med hjälp av resultaträkningen är den vinst som här redovisas i balansräkningen. Det egna kapitalet kan även ses som en skuld som företaget har till ägarna.

Alla företagets tillgångar har finansierats på något sätt. Joel Hård har betalat sina tillgångar dels genom att låna pengar, dels genom att använda pengar han hade själv. Detsamma gäller för företaget. Summan av balansräkningens vänstra sida (tillgångar) är därför alltid lika stor som summan av dess högra sida (skulder och eget kapital). Summan kallas för balansomslutning.

Nyckeltal

Resultat- och balansräkningen ger en ganska klar bild av Bilman AB:s resultat och ekonomiska ställning. För att göra bilden ännu tydligare används siffrorna till att beräkna några nyckeltal. Nyckeltalen används för att jämföra företagets ekonomi det här året med tidigare år, eller med andra företags ekonomi. På så sätt går det att se hur företaget utvecklas. Här beskrivs tre vanliga nyckeltal: likviditet, soliditet och lönsamhet. Detta ger svar på frågorna:

- Kan företaget betala sina räkningar?
- Hur stor del av företagets tillgångar har finansierats med eget kapital?
- Är företagets verksamhet lönsam?

De två första frågorna känns igen från de beräkningar som gjordes utifrån Joel Hårds ekonomi.

Likviditet

Likviditet är lika med företagets betalningsförmåga på kort sikt och beräknas så här:

$$\text{Likviditet} = \frac{\text{Omsättningstillgångar (minus lager)}}{\text{Kortfristiga skulder}}$$

Varulagret räknas inte med bland omsättningstillgångarna i det här fallet, eftersom företaget inte ska behöva sälja lagret för att betala sina skulder.

Likviditeten bör vara högre än 1 för att företagets omsättningstillgångar ska räcka till för att betala de kortfristiga skulderna.

Bilman AB:s likviditet den 31 december 2019 är lika med:

$$\frac{3\,000\,000\text{kr}}{1\,800\,000\text{kr}} = 1,7 = 17\%$$

Soliditet

Soliditeten visar hur stor del av tillgångarna som tillhör företaget. Det kan även kallas företagets betalningsförmåga på lång sikt. Ju större andel av tillgångarna som ägs av företaget, desto solidare är företaget. Företagets soliditet räknas ut på samma sätt som hur stor andel av Joel Hårds tillgångar han själv äger.

$$\text{Soliditet} = \frac{\text{Eget kapital}}{\text{Totala tillgångar}}$$

Ett företag med god soliditet är inte lika känsligt för förluster. Låg soliditet betyder att företaget är högt skuldsatt. I regel bör soliditeten vara minst femton-tjugo procent, men det varierar mellan olika branscher. Bilman AB:s soliditet är:

$$\frac{1\,500\,000\text{kr}}{8\,500\,000\text{kr}} = 0,18 = 18\%$$

Avkastning

Sist men inte minst är det viktigt att ta reda på om verksamheten är lönsam. Ett sätt att mäta lönsamhet är att räkna ut avkastningen på allt kapital som satsats i verksamheten (tillgångarna). Den som sätter in pengar på banken får i vissa fall ränta. På samma sätt måste företaget ge avkastning på det kapital som satsas i företaget. Avkastningen ska helst vara högre än bankräntan, eftersom den som satsar pengar i företaget tar en större risk.

$$\text{Avkastning} = \frac{\text{Vinst efter avskrivningar} + \text{ränteintäkter}}{\text{Tillgångarna}}$$

Bilman AB:s avkastning är:

$$\frac{1\,600\,000\text{kr} + 200\,000\text{kr}}{8\,500\,000\text{kr}} = 0,21 = 21\%$$

Sammanfattning

- Företagets årsredovisning sammanställs vid verksamhetsårets slut och innehåller bland annat en resultat- och balansräkning.
- Resultaträkningen är en sammanställning över intäkter och kostnader under en viss period.
- Balansräkningen är en sammanställning över tillgångar, skulder och eget kapital vid en viss tidpunkt.
- Likviditet är lika med företagets betalningsförmåga på kort sikt.
- Soliditet är lika med företagets betalningsförmåga på lång sikt.
- Avkastningen visar hur lönsamt företaget är. Den är företagets ränta på satsat kapital.

Budgetering

En budget är en handlingsplan för framtiden uttryckt i siffror. Budgeten omfattar i regel ett år framåt i tiden.

I budgetarbetet försöker företaget bedöma hur verksamheten kommer bli kommande år, uttryckt i siffror. Bland annat bedöms hur stora intäkter och kostnader företaget kommer att få. Företaget bedömer även hur många anställda som behövs och vilka investeringar som behöver göras. Budgeteringsarbetet har många syften, men några av de viktigare är:

- Få en plan, ett mål, att jämföra verkligheten med.
- Företagets anställda på olika nivåer "tvingas" fundera igenom verksamheten och planera uppläggnen för nästkommande år.
- Möjligheten att delegera ansvar ökar, vilket ökar arbetsglädjen och motivationen hos den enskilde.
- De anställda får möjlighet att se de ekonomiska konsekvenserna av olika beslut.

Det finns många olika typer av budgetar. Här är några av de vanligaste:

- Försäljningsbudget – är kopplad till företagets intäkter
- Personal-, löne-, material-, omkostnads-, avskrivnings- och räntebudget – är kopplad till företagets kostnader
- Investerings-, förräds- och inköpsbudget

Var och en av dessa budgetar byggs upp på sitt eget sätt. Men syftet med budgeten och budgetprocessen är samma för alla budgetar, oavsett typ.

Hur budgeteringsarbetet sköts i ett företag är högst individuellt. Vissa företag är försiktiga och budgeterar överdrivet höga kostnader och låga intäkter. Andra är mer optimistiska och gör tvärtom. Det är vanligt att företaget låter tidigare års resultat vara grunden för budgetarbetet. Stora delar av budgetarbetet bygger då på erfarenheter från tidigare år. Budgetarbetet läggs så sent på året som möjligt, främst för att de uppgifter som är grunden för nästa års handlingsplan (budgeten) ska vara så aktuella som möjligt. Budgetarbetet kan delas upp i några olika steg.

1. Budgetdirektiv

Direktiven (riktlinjerna) för budgeten bestäms oftast av företagsledningen. Direktiven varierar beroende på vad ledningen tror om konjunktur, kostnadsläge, konkurrens med mera. I direktiven står det hur mycket företaget planerar att producera, sälja och investera samt övriga mål som ledningen sätter upp.

2. Budgetuppställande

Företagets olika avdelningar går igenom direktiven och räknar ut hur mycket pengar som går åt, vilken utrustning som krävs och hur många anställda det måste vara för att klara av att uppfylla målen.

Kanske behöver företaget nyanställa en mekaniker eller köpa en ny maskin. Även här är det vanligt att utgå från tidigare års kostnader för att beräkna årets. Det är dock viktigt att kritiskt granska tidigare års kostnader och verksamhet för att se om det går att göra något annorlunda. Det kanske går att minska eller helt ta bort en kostnad till nästa år.

3. Budgetens fastställande

När alla avdelningars budgetar är klara, sammanställs de för att få en totalbudget för hela företaget. Om kostnaderna är allt för höga eller om ett maskinköp blir för dyrt, får budgeten arbetas om och sammanställas igen.

Under året ska företaget hela tiden följa upp de verkliga kostnaderna och intäkterna och jämföra dem med budget, för att bedöma hur företaget ligger till jämfört med sin planering. Sådant som inte stämmer kan då i tid analyseras och åtgärdas.

När budgeten är klar har företaget bland annat en bild av hur verksamheten uttryckt i siffror väntas bli nästa år, samt vilka investeringar och nyanställningar som behöver göras. Denna information är grunden för kalkyleringsarbetet.

Kalkylering

Ordet kalkyl betyder beräkning. Kalkyler används i alla möjliga sammanhang. Det vanligaste syftet är att räkna ut de ekonomiska resultaten av ett visst beslut. I många situationer är det viktigt att i förväg försöka beräkna kostnaderna för en viss investering eller en viss arbetsorder. I en verkstad är det inte ovanligt att kunder ber om att få en beräknad kostnad för ett visst arbete. Företaget får då göra en kalkyl över den arbetstid och det material som går åt för att utföra arbetet och lämna ett kostnadsförslag till kunden.

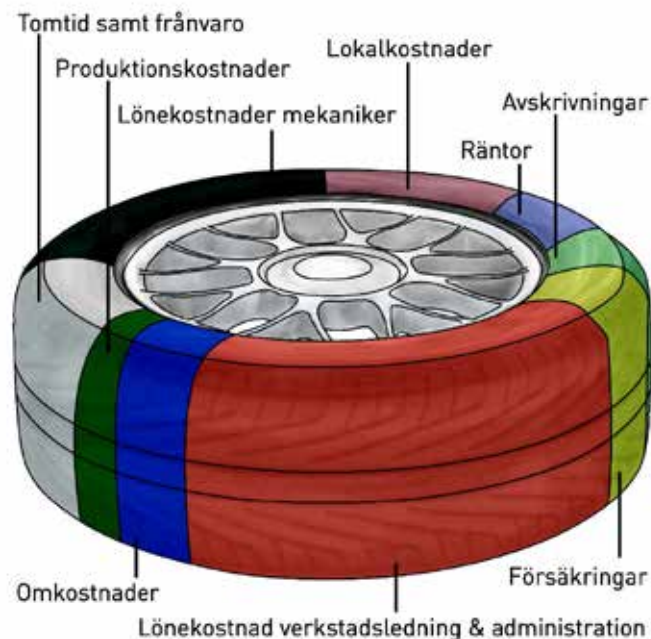
Företagets intäkter måste vara större än kostnaderna för att det ska gå med vinst. Vinsten är skillnaden mellan produktens eller tjänstens försäljningspris och alla kostnader för att tillverka produkten eller utföra tjänsten.

Vid kalkylering gäller det därför att:

- beräkna företagets totala kostnader
- försöka fördela dessa på olika produkter och tjänster
- uppskatta hur mycket arbete företaget kommer att få så att kostnaderna kan fördelas mellan de olika uppdragen.

Det finns olika sätt att göra en kalkyl, men en vanlig metod är att göra en självkostnadskalkyl. Självkostnaden är lika med alla beräknade kostnader för att producera varan eller tjänsten.

Alla direkta och indirekta kostnader måste inkluderas. En direkt kostnad har ett rakt samband med den tjänst som utförs. Det kan vara kostnader för det material som används och lön till den som utför arbetet. En indirekt kostnad är en kostnad som inte har ett rakt samband med den tjänst som utförs, men som ändå måste betalas. Exempel på indirekta kostnader är lokalhyra och kostnader för att köpa verktyg. Lokalen och verktygen behövs för att kunna utföra tjänsten, men de finns där oavsett om en enskild kund behöver få sin bil reparerad eller inte.

På nästa sida finns ett exempel på hur en något förenklad kalkyl kan se ut för en bilverkstad. Först måste det räknas ut hur många timmar verkstadens mekaniker kommer att arbeta under året. Den teoretiska arbetstiden för en mekaniker bedöms vara 1 800 timmar per år. Om verkstaden hos Bilman AB har tio mekaniker blir det alltså 18 000 timmar per år som verkstaden kan utföra arbete åt kunderna. Den del av arbetstiden som den anställda ägnar åt utbildning eller fackligt arbete måste räknas bort från dessa timmar. Även frånvarotid för sjukdom måste dras bort. Kvar finns nu säljbar tid.

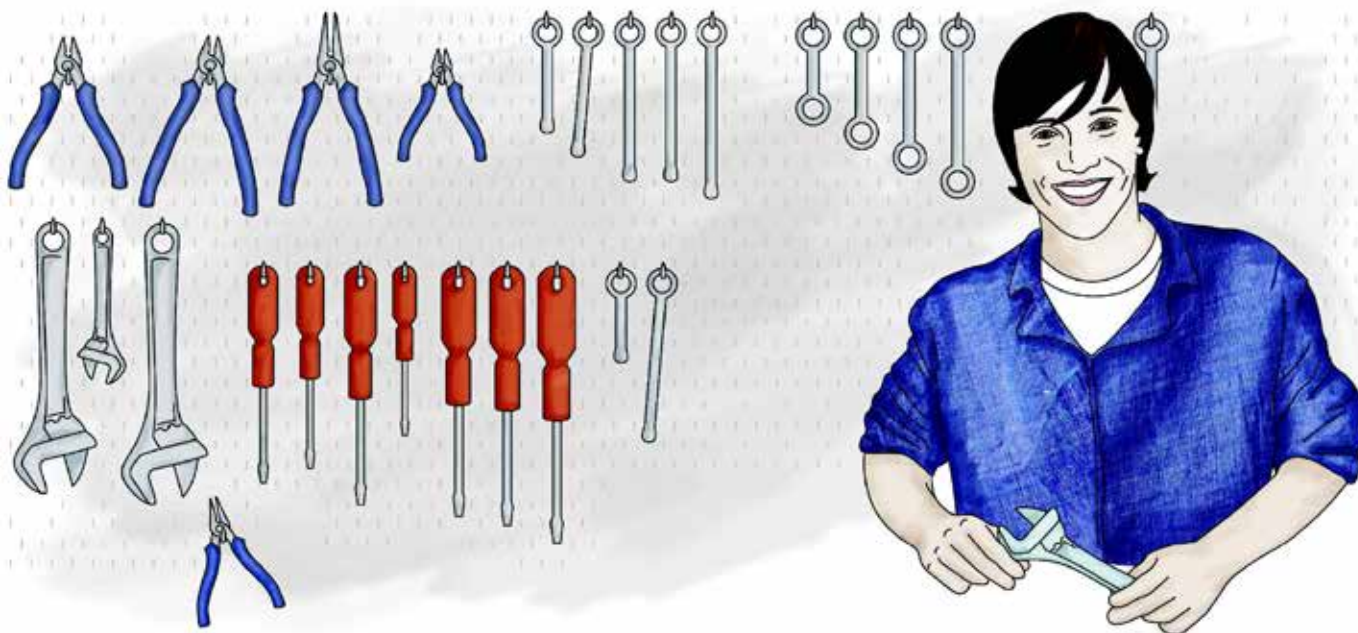
Från den säljbara tiden måste sedan de timmar som mekanikern inte har några kunder dras bort, så kallad tomtid. Då räknas även den tid då den anställda utför arbete som inte går att ta betalt för bort, till exempel när den anställda hämtar reservdelar eller kör ut en bil (så kallad ordertid). Frånvaro, tomtid och ordertid är cirka tjugo procent av den teoretiska närvarotiden, i det här fallet 3 600 timmar per år. Antalet timmar för frånvaro, tomtid och ordertid varierar mellan olika verkstäder.

Kvar finns 14 400 timmar produktiv tid, som verkstaden kan sälja till sina kunder. När antalet produktiva timmar tagits fram och det står klart vilka och hur stora kostnaderna är på verkstaden, så kan kalkyleringen börja på allvar.

7. Lön

Vilken löneform eller typ av lön föredrar du?

Det finns många sätt att betala ut lön på. Företag har olika lönesystem beroende på vilken verksamhet de har, om företaget omfattas av ett kollektivavtal, med mera.

Kollektivavtal görs upp mellan arbetsgivaren och den fackliga organisationen. Kollektivavtal för bilverkstäder görs upp mellan Motorbranschens Arbetsgivareförbund och IF Metall. Andra kollektivavtal som finns inom motorbranschen är exempelvis Ledarna, Unionen, Sveriges ingenjörer och Svenska Målareförbundet.

I kollektivavtalen bestäms lörens storlek, antal semesterdagar, med mera. Om företaget har ett kollektivavtal med facket för till exempel mekaniker, omfattar avtalet alla mekaniker inom företaget oavsett om de är medlemmar i en fackförening eller inte. Några löneförmåner som används inom motorbranschen är premielön och rakt ackord. Båda löneförmånerna är en form av prestationslön, det vill säga att lönen bestäms utifrån hur arbetet utförs. De som inte har prestationslön får istället en fast lön per timme eller månad.

Premielön

Premielön är en vanlig löneform inom motorbranschen. Den består av en fast och en rörlig del.

Den fasta delen är störst och består av ett visst antal kronor per timme, vecka eller månad. Den rörliga delen är direkt knuten till arbetsresultatet (prestationen). Arbetsresultatet kan exempelvis mätas i fakturering per närvarotimme. Premielönen kan då beräknas på följande sätt:

Joel Hård arbetar som mekaniker på Bilman AB och företaget är medlem i Motorbranschens Arbetsgivareförbund.

Joel får premielön, med en fast lönedel på 112 kronor per timme. Den senaste månaden har han arbetat 160 timmar och har under den tiden fakturerat arbete för 70 000 kronor. Hans fakturering per närvarotimme blir därmed:

$$\frac{70\,000\text{kr}}{160} = 437,50\text{ kr}$$

Bilman AB har en premiegräns på 300 kronor, det vill säga Joels premie beräknas på den fakturering per närvarotimme som går över 300 kronor. Joels premie är lika med tolv procent av det belopp som går över premiegränsen, det vill säga:

$$(437,50\text{ kr} - 300\text{ kr}) \times 0,12 = 16,50\text{ kr}$$

Joels lön för förra månaden blir alltså

$$112 + 16,50 = 128,50\text{ kr per timme.}$$

Rakt ackord

Joels kompis Matilda arbetar hos ett annat motorbranschföretag och får ackordslön istället för premielön.

Ackordslön innebär att hon får en överenskommen ersättning för att utföra ett visst arbete. Så kallade ackordslistor visar hur lång tid det normalt tar att utföra ett visst arbete

För att kunna beräkna ackordslönen anges även en penningfaktor. Den är lika med den lön som betalas ut om arbetet utförs enligt den tid som är normal, exempelvis tre timmar. Om Matilda sedan utför arbetet på kortare tid så ökar hennes timlön.

Anta att Matilda har fått i uppdrag att utföra ett arbete som normalt tar tre timmar. Hennes penningfaktor har efter överenskommelse bestämts till 105,00 kronor. Ackordsbeloppet blir då

$$3,0 \times 105,00 \text{ kr} = 315,00 \text{ kr}$$

Matilda klarar dock arbetet på två och en halv timmar och hennes timlön blir då lika med:

$$\frac{\text{ackordsbeloppet}}{\text{använd tid}} = \frac{315}{2,5} = 126,00 \text{ kr}$$

Värdet av den tidsvinst som Matilda gör när hon utför arbetet kan anges med en så kallad upparbetningsfaktor. Upparbetningsfaktorn anger förhållandet mellan förväntad tid och använd ackordstid. I det här fallet är den lika med:

$$\frac{\text{anslagen tid}}{\text{använd tid}} = \frac{3,0}{2,5} = 1,2 \text{ dvs- } 20\% \text{ upparbetning}$$

För de timmar som Matilda inte arbetar på ackord får hon istället tidlön. Tidlönen är en fast lön per timme och är som lägst den summa som står i kollektivavtalet. Matildas tidlön kan vara högre beroende på yrkeserfarenhet, med mera. Om ackordslönen någon gång blir lägre än tidlönen, är Matilda enligt kollektivavtalet garanterad en lön som motsvarar tidlönen.

Övertid och ob-tillägg

När Joel och Matilda arbetar övertid får de ett särskilt övertidstillägg per timme, förutom lön för arbetad tid.

Som övertidsarbete räknas det arbete som de gör utanför gällande arbetstidsschema. Övertidstillägget varierar beroende på vilken dag och hur länge de arbetar övertid. Övertid kan tas ut i pengar eller ledighet.

I kollektivavtalet ses vissa tider på dygnet som obekvämt arbetstid. Om en del av den ordinarie arbetstiden ligger på obekvämt arbetstid får Joel och Matilda så kallat ob-tillägg för den tiden. Övertidsersättning och ob-tillägg betalas inte ut samtidigt.

För Joel och Matilda är det viktigt att veta vad som står om de olika löneformerna i kollektivavtalet och hur de räknas ut, så att de varje månad kan uppskatta hur hög deras lön blir.

Sammanfattning

- Kollektivavtal träffas mellan arbetsgivare och fackförbund
- I kollektivavtalet regleras lön, semester, med mera.
- Premielön och ackordslön är olika former av prestationslön.
- Premielön består av en fast och en rörlig del.
- Ackordslön baseras på den beräknade tiden för att utföra ett visst arbete.
- Tidlön är en fast summa per timme, vecka eller månad.
- Upparbetningsfaktor är förhållandet mellan beräknad och använd ackordstid.

8. Verkstaden och kunden

Verkstadens arbete börjar när en kund beställer tid för service eller reparation. Den som tar emot kunden lyssnar och ställer frågor för att få information om kundens behov och önskemål. Kundmottagaren/arbetsledaren förvandlar sedan informationen till en arbetsorder.

Arbetsordern

På arbetsordern görs en registrering av kund och fordon samt omfattningen av arbetet i form av rubriker. Ibland kompletteras texten för att förtydliga vilket arbete som ska göras. Hur arbetet ska göras står i serviceböckerna. På arbetsordern står till exempel ”kontroll av kylvätskeläckage” eller ”byte av vatten-pump”. Därefter räknas den tid som behövs för att utföra arbetet ut. Den informationen finns oftast i listtidverket.

BILMAN AB		Nr: 00001					
ARBETSORDER 25879952		Kundnr:					
Volvo XC70 2015 - YSR3C87HFG1000045 - REG ABC123							
Ägare: Anders Andersson Vägen 10, 702 25 Örebro	AF-filial: Föreg. mätarst: 1865						
Telefonnr: 070-000 00 00	Nuv. mätarst:						
Betalssätt: Kortlant	Lovad klar:						
Pristak:	Offert nr:						
P-plats:	Inlämningsdatum: 2019-12-07						
	Mottagen:						
Kompletterande upplysningar:							
Jobb:1	Betalare: Anders Andersson						
Typ	Nr	Komp. nivå	Benämning	TidK	TidM	Ant	Mek
PKT	26202		’vattensumpassat teranållar				1,00
snr	25202	2	Byte av vattensump	140			1,00
art	271975		’vattensumpseats				1,00
art	0437660		kylvätska			3,00	
art	983750		Sandkåttarna				1,00
Postadress Gataadress Tidtelefon Tidfax Moms reg nr Bankgrno							

Listtidverk

Listtidverk är ett tids- och debiteringsverk. Med hjälp av listtidverket och verkstadens budgeterade kostnad per timme (som räknades ut i kapitel 6), går det att räkna ut ungefär hur mycket arbetskostnaden blir.

Tiderna kan användas för att planera och förbereda arbeten, kostnadsförslag på reparationer och fakturering mot kund på utförda arbeten. Riktigtiderna är framtagna vid metod- och tidsstudier, som utförs med verktyg och arbetsmetoder efter tillverkarens rekommendationer.

Den som ska tidsbestämma ett arbete letar fram listtidverkets sida för den detalj som arbetet avser. I följande exempel är arbetet ”byte av vattenpump”.

Vattensumpen finns under grupp 2, Motor. På tidverkets sida 262 finns vattensumpen med objektкод 26202.

Bilmodell Volvo XC70 II D4, årsmodell 2015
Listtidverket är indelat i följande huvudgrupper:

1. Service
2. Motor
3. Elsystem, belysning, instrument
4. Kraftöverföring
5. Bromsar
6. Framvagn, styrinrättning
7. Fjädring, bakaxel, hjul
8. Kaross, klimatsystem, ventilation
9. Tillbehör

För att tidsbestämma arbetet används tidverkets information, där tillverkarens rekommenderade tider finns för det aktuella objektet och arbetet.

När kunden accepterar det preliminära priset och lämnar sitt fordon till reparation eller service, så kan mekanikerns arbete börja.

Mekanikern gör det som står i arbetsordern. Under arbetets gång händer det att mekanikern hittar ytterligare delar som är trasiga, eller så slitna att kunden rekommenderas att byta ut dem. Mekanikern meddelar kundmottagaren/arbetsledaren, som i sin tur kontaktar kunden för att föreslå åtgärden. Det är viktigt att kontakta kunderna innan verkstaden utför ytterligare reparationer som innebär att de får betala ett högre pris. Dels därför att kunderna uppfattar en sådan kontakt som god service, dels för att kunderna enligt lag inte behöver betala mer än vad som muntligen kommits överens om.

När arbetet är klart ska fordonet provköras. I de flesta fall är det mekanikern som provkör bilen och bedömer kvaliteten på det utförda arbetet. Ibland kan även arbetsledaren göra ett stickprov och bedöma kvaliteten på en viss reparation. Mekanikern lämnar sedan arbetsordern till arbetsledaren. Ordern är eventuellt kompletterad med ytterligare arbeten och listtider.

Fakturan

Fakturan tas sedan fram med arbetsordern som grund. Arbetstid och reservdelar prissätts och eventuella betalningsvillkor anges.

Prissättning

Kunderna jämför ofta priset mellan olika verkstäder. Det finns dock anledningar till att olika verkstäder tar olika mycket betalt. En verkstads självkostnad per timme påverkas bland annat av

- företagets lokalkostnader, till exempel om företaget ligger i centrum eller utanför staden
- om det finns möjlighet att få en jämn beläggning på verkstaden.

Priset till kunderna påverkas även av om

- det omfattar både arbete och material
- det är ett fast pris för arbetet, oavsett hur lång tid arbetet tar
- om reservdelar som ingår är originaldelar eller inte.

För att inte förlora kunder måste verkstaden även ta hänsyn till den lokala konkurrensen när priset sätts. Det är många faktorer som spelar in vid prissättningen, och alla ska vägas in i det pris som kunderna får betala.

BILMAN AB

FAKTURA
 Nr 00001
 Kundnr

Fakturamottagare:
 Anders Andersson
 Vägen 10
 702 25 Örebro

Ägare/Innehavare/Godsmottagare:

Betalningsvillkor
 Kontant

Typ	Årsmodell	Lev. datum	Chassinr	Regnr
Volvo XC70	2015	2019-12-11	YSR3C87HFG1000045	ABC123

Art nr/Oej nr	Benämning	Antal	Pris	Belopp
	Vattenpumpspaket:	1,00		2088,75
VO 271975	Vattenpumpsats	1,00		
VO 9437650	Kylarväska	3,00		
VO 983750	Bandklimma	1,00		
	Byte av vattenpump	1,00		
Summa:				2088,75

Kundvittens

Ingenting ska betalas om inte fakturans innehåll är korrekt enligt fakturans villkor. Fakturans innehåll ska vara korrekt enligt fakturans villkor. Fakturans innehåll ska vara korrekt enligt fakturans villkor.

Momspliktigt belopp
1671

Moms
417,75

Summa att betala
2088,75

Postadress
Gatuadress
Telefon
Telefax
Moms reg nr
Bankgiro

Kvalitet

Det är viktigt att komma ihåg att det alltid är kunderna som i slutänden bedömer det utförda arbetet och om de är nöjda med kvaliteten. Därför måste verkstaden ha rätt kvalitet på sitt arbete. Arbetet har rätt eller bra kvalitet om kunderna är nöjda och inte kommer med några klagomål eller reklamationer, utan kommer tillbaka nästa gång bilen behöver repareras. Kvalitet kan mätas med hjälp av statistik över till exempel antalet reklamationer eller antalet återkommande kunder.

Att arbetet utförs på ett effektivt sätt, utan efterarbete, felbedömningar eller annat som orsakar onödiga kostnader, gör också att företaget blir mer lönsamt. Att ha rätt kvalitet betyder inte bara att kunderna är nöjda, företaget måste också kunna tjäna pengar på det arbete som utförs.

Sammanfattning

- Kundens behov och önskemål sammanställs på en arbetsorder.
- Tiden för att utföra en reparation eller service beräknas med hjälp av ett listtidverk.
- Ett preliminärt pris för att utföra verkstadstjänsten räknas sedan fram med hjälp av verkstadens budgeterade kostnad per arbetstimme samt kostnaden för material.
- Kunderna är endast skyldiga att betala för åtgärder som de har gått med på att få utförda.
- Arbetsordern ligger till grund för fakturan.
- Att ha rätt kvalitet innebär att kunderna är nöjda med det utförda arbetet och att verkstaden kan tjäna pengar på det arbete som utförts.

9. STARTA FÖRETAG

Arbetsmarknaden förändras hela tiden. Gamla yrken försvinner eller ändrar sitt innehåll och nya yrken och anställningsformer kommer till. Samtidigt erbjuds det fler karriärvägar än tidigare. Att starta företag har för många blivit en möjlig väg in på arbetsmarknaden. Inte minst unga ser möjligheten att starta företag som lika naturlig som att söka en anställning.

De flesta företag som startas inom fordons- och transportsektorn är småföretag med upp till tio anställda. Även om antalet nya företag som startas är lägre än i andra sektorer, kommer många som går gymnasiet fordons- och transportprogram någon gång driva eget företag.

Den tekniska utvecklingen går snabbt inom fordons- och teknikbranschen. Det ställer högre krav på dem som arbetar i den, inte minst på förmågan att reflektera och värdera. Inom fordonsbranschen är det mycket ensamarbete, vilket kräver förmåga att lösa problem, ta initiativ samt idérike-dom. Många situationer kräver också samarbetsförmåga. Det här är egenskaper som arbetsgivarna frågar efter. Den som startar och driver företag får utveckla dessa egenskaper och samtidigt öka tron på sig själv och sin förmåga.

UF-företag

De som går på gymnasiet har möjlighet att driva UF-företag (Ung Företagsamhet). Under ett läsår får eleverna starta, driva och avveckla ett företag. Samtidigt lär de sig formulera en affärsidé, hur företagsekonomi fungerar och hur ett företag marknadsförs. UF-elever tränar sin kreativitet, företagsamhet och entreprenörskap – egenskaper som gör att de lättare kommer in på arbetsmarknaden.

Exempel på UF-företag på fordons- och transportprogrammet är bilverkstad, motivlackeringsfirma, flytt- och godshanteringsfirma samt andra transport- och logistikföretag.

Mycket att tänka på

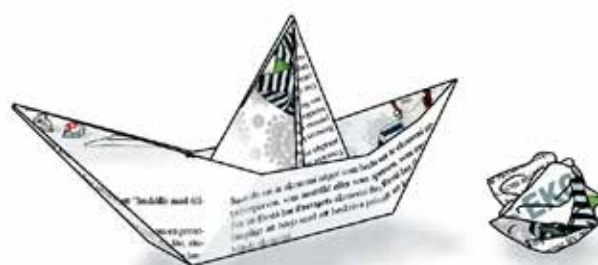
Att starta företag kan vara fantastiskt utvecklande, och roligt. Men det är mycket att tänka på företaget startas. Först och främst måste ha en affärsidé, som visar den grundläggande tanken med företaget (läs mer i kapitel 2).

Personlig situation

Det är också viktigt att fundera på sina personliga förutsättningar att driva ett företag. Att ha stöd underlättar, så det är bra att veta hur mycket familj, vänner eller andra nätverk kan engageras. Det är bra att kontakta någon med egen erfarenhet av att starta företag.

Är tiden rätt?

Det gäller också att titta på om det är rätt läge att starta företaget. Hur ser förutsättningarna ut på marknaden? Vilka är konkurrenterna? Är den egna situationen tillräckligt stabil? För den som redan har ett jobb kan förutsättningarna vara annorlunda än för den som är arbetslös eller studerar.

Starta med en affärsplan

Det första som görs vid starten av ett företag är att en affärsplan. I den beskrivs hur företaget ska skötas och hur affärsidén ska genomföras.

I affärsplanen ska det stå

- vilken vara eller tjänst som ska säljas
- vem som ska köpa varan eller tjänsten
- hur marknaden ser ut
- vilka företagets för- och nackdelar är jämfört med konkurrenterna.

Finansiering

Ibland behövs det pengar för att starta företag. Maskiner ska köpas, lokaler ska hyras, med mera. För vissa företagsformer krävs det också ett startkapital (läs mer i kapitel 4). Det är viktigt att veta vilka finansieringsmöjligheter som finns utifrån den egna situationen.

Finansiering kan också behövas om företaget expanderar och till exempel behöver större lokaler eller ny utrustning för att kunna erbjuda fler tjänster.

Budget

Det är bra att göra en ordentlig startkalkyl, så att det är säkert att utgifterna klaras av den första tiden. Det kan ta ett tag innan det första jobbet kan faktureras. Det är bra att göra två likviditets- och resultatbudgetar, en optimistisk och en pessimistisk (läs mer i kapitel 6).

Tillstånd, registrering och försäkring

För vissa typer av företag krävs det olika tillstånd. Det gäller inte minst motorbranschen, som bland annat måste följa vissa miljökrav. Det är viktigt att ta reda på vad som gäller. Att starta företag kräver också en del andra praktiska saker, som att skaffa F-skatt hos Skatteverket och att registrera företaget hos Bolagsverket. Dessutom ska företaget alltid ha en företagsförsäkring.

Marknadsföring

För att få kunder måste företaget visa att det finns och vad det kan hjälpa till med. Det är bra att formulera ett tydligt budskap, så att kunderna förstår vad företaget erbjuder. Det finns många enkla och billiga sätt att marknadsföra företaget på, inte minst via digitala medier.

Bokföring, skatt och moms

Alla företag måste bokföra och deklarerera sina inkomster och utgifter. Detta kan skötas av företagaren själv eller av en revisor. Bokföringen måste vara rätt från början, så det kan vara bra att ha någon att fråga. Reglerna för hur skatt och moms ska betalas och redovisas kan också skilja sig åt, så det är viktigt att ta reda på hur det fungerar. Den som säljer varor eller tjänster som betalas kontant eller med kortkort måste även ha ett kassaregister.

Anställa personal och utveckla företaget

Om företaget går bra, kan det bli aktuellt att anställa personal. Då är det viktigt att känna till vilka avtal som finns och hur en bra personalvård och ett bra arbetsmiljöarbete bedrivs. I vissa fall kan det dock vara billigare och enklare att ta in externa konsulter, särskilt för kortare uppdrag.

Det går också att fundera på om företaget kan utvecklas på andra sätt. Går det till exempel att nå fler eller andra kunder? En bilverkstad som bara har privatkunder kan exempelvis även rikta in sig på företag.

Det finns hjälp att få

Förutom Ung Företagsamhet finns det flera organisationer som erbjuder företagare hjälp i olika stadier. Några exempel är Nyföretagarcentrum, Almi, kommunala näringslivskontor samt Arbetsförmedlingen, som kan hjälpa arbetslösa att komma vidare.

Sammanfattning

- Att starta företag ger många kunskaper som behövs på en arbetsmarknad i ständig förändring.
- Innan företaget startas ska affärsidé och personlig situation tänkas igenom.
- I affärsplanen beskrivs hur företaget ska skötas och hur affärsidén ska genomföras.
- Det är viktigt att ha koll på finansiering, skatter, avgifter, lagar och budget.
- Alla företag måste bokföra sina inkomster och utgifter, vilket kan göras själv eller av en revisor.
- Det finns många organisationer som hjälper företag att komma igång.

Ordlista

Aktiebolag (AB)	Företagsform där ägarna inte är ansvariga för bolagets förpliktelser med sina privata tillgångar utan endast riskerar det satsade kapitalet.	Investering	Inköp av tillgångar som ska användas under flera år. Kostnaderna för en investering fördelas genom avskrivningar över flera år.
Aktiekapital	Pengar som ägarna satsat i företaget, det vill säga företagets skuld till ägarna.	Juridisk person	Ett företag eller förening som kan sluta avtal, ha egna skulder och tillgångar.
Anläggnings-tillgångar	Tillgångar som köpts in för att användas ständigt i företaget, till exempel maskiner och byggnader.	Kalkyl Beräkning.	Används vid till exempel budgetering och pris-sättning.
Avkastning	Visar hur lönsamheten är i ett företag. Ett mått på vinstens storlek i förhållande till det kapital som satsats i företaget.	Kommandit-bolag (KB)	En form av handelsbolag där en eller flera av ägarna kan ha begränsat ekonomiskt ansvar. Minst en delägare måste med sina privata tillgångar vara ansvarig för bolagets förpliktelser.
Avskrivning	Fördelning av utgiften för en anläggningstillgång över ett visst antal år motsvarande tillgångens värdering.	Kommandit-delägare	Delägare i ett kommanditbolag vars ekonomiska ansvar för bolagets förpliktelser är begränsat till den egna kapitalinsatsen.
Balansräkning	Sammanställning som visar företagets samtliga tillgångar, skulder och eget kapital vid ett visst ögonblick.	Komple-mentär	Delägare i kommanditbolaget som med sina privata tillgångar är helt ansvarig för bolagets förpliktelser.
Balansom-slutning	Den nedräknade summan på vardera sidan av balansräkningen.	Kortfristiga skulder	Skulder som ska betalas inom högst ett år.
Bokslut	Lagen kräver att företaget gör ett årligt bokslut med resultat- och balansräkning.	Likviditet	Ett mått på företagets förmåga att klara löpan-de utbetalningar.
Bolagsstäm-ma	Ett aktiebolags högsta beslutande organ, bestående av aktieägarna.	Listtidverk	Innehåller information om hur lång tid det beräknas ta att utföra olika verkstadstjänster.
Budget	En ekonomisk handlingsplan för framtiden.	Långfristiga skulder	Skulder som inte behöver betalas inom ett år.
Direkta kostnader	Kostnader som har ett rakt samband med en specifik vara eller tjänst.	Nyckeltal	Jämförelsetal för att analysera företagets eko-nomiska utveckling.
Eget kapital	De pengar som ägarna satsat i företaget och de vinster som sparats i företaget.	Omsättnings-tillgång	Tillgångar som snabbt omsätts och oftast har kortare varaktighet än ett år.
Enskild firma	Företagsform med endast en ägare, där ägaren ansvarar med hela sin privata förmögenhet för firmans förpliktelser.	Resultat	Skillnaden mellan intäkter och kostnader under en viss period.
Faktura	Räkning på hur mycket köparen ska betala och vilka betalningsvillkor som gäller.	Resultat-räkning	Sammanställning av kostnader och intäkter under en viss period.
Finansiella intäkter	Intäkter i företaget som kommer från till exempel bankmedel och utdelningar på aktier i andra företag.	Självkostnads-kalkyl	En kalkyl där samtliga beräknade kostnader för att producera varan eller tjänsten tas med.
Finansiella kostnader	Kostnader för att låna kapital till företaget, till exempel ränta på banklån.	Sociala kostnader	Avgifter företaget betalar för de anställdas sociala trygghet.
Förkalkyl	Beräkning av kostnaderna för en tjänst eller en produkt som görs innan den utförts eller till-verkats.	Soliditet	Företagets betalningsförmåga på lång sikt. Ett företag med hög soliditet har bättre förmåga att klara ekonomiska påfrestningar.
Förlust	Uppstår när företagets kostnader är större än dess intäkter.	Upparbet-ningsfaktor	Vid ackordsarbete anger den förhållandet mel-lan anslagen och använd tid.
Handelsbolag (HB)	Företagsform med två eller flera delägare. Del-ägarna är med sina privata tillgångar solidariskt ansvariga för bolagets förpliktelser.	Utdelning	Företagets ersättning till aktieägarna för det kapital de satsat i företaget.
Indirekta kostnader	Kostnader som inte direkt kan läggas på en viss produkt eller tjänst.	Årsredovis-ning	En ekonomisk sammanställning över det gång-na verksamhetsåret. De viktigaste delarna är resultat- och balansräkning samt förvaltnings-berättelse.
Inventarier	Lös egendom som ska användas i verksam-heten under flera år, till exempel möbler.	Återförsäljare	Fungerar i motorbranschen som en mellan-hand mellan kunderna och den generalagent vars bilar de säljer.

Övningsuppgifter

Kapitel 1

Vilka är företagets intressenter?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vad kräver kunderna av företaget och vad ger kunderna företaget i gengäld? Ge exempel på en konflikt som kan uppstå mellan företaget och företagets intressenter.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Att ta reda på under din APL: Vilka leverantörer har det företag som du arbetar/praktiserar på? Nämn två.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 2

Nämn två krav som en bra affärsidé bör uppfylla.

.....

.....

.....

.....

.....

Varför bör en affärsidé alltid utgå från kundernas behov?

.....

.....

.....

.....

Företaget Bildoktorn AB har som mål att de ska reparera 25 bilar i veckan. Vilken typ av mål är det?

.....

.....

Bildoktorn AB har dessutom satt upp som mål att högst en procent av reparationerna får vara felaktiga. Vilken typ av mål är det?

.....

.....

Att ta reda på under din APL: Har det företag som du arbetar/praktiserar på en affärsidé?

.....

.....

Om du svarat ja, hur lyder den?

.....

.....

.....

.....

Om du svarat nej, ge ett förslag på hur företagets affärsidé skulle kunna se ut.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ge exempel på ett mål som "ditt" företag har satt upp.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrollerar företaget att målet uppfylls? I sådana fall, hur?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kapitel 3

Vad visar företagets organisation?

.....

.....

.....

.....

Vilka olika avdelningar brukar finnas i ett motorbranschföretag?

.....

.....

.....

.....

Vilka är verkstadens kunder?

.....

.....

.....

.....

Nämna två saker, förutom priset, som är viktiga för bilavdelningens möjlighet att konkurrera med andra företag.

.....

.....

Att ta reda på under din APL: Vilka avdelningar finns på "ditt" företag?

.....

.....

.....

.....

Kapitel 4

Vad innebär det att det är näringsfrihet i Sverige?

.....

.....

Vad menas med fysisk person?

.....

.....

Vad menas med juridisk person?

.....

.....

Vilka är de fyra vanligaste företagsformerna?

.....

.....

Vad är den stora skillnaden mellan ett handelsbolag och ett kommanditbolag?

.....

.....

Joel, Matilda och två av deras vänner ska starta ett aktiebolag. Det krävs 50 000 kronor i startkapital och alla fyra bidrar med lika mycket. Hur mycket riskerar Joel att förlora om aktiebolaget går i konkurs?

.....

.....

Att ta reda på under din APL: Vilken bolagsform har "ditt" företag?

.....

.....

Kapitel 5

Joel Hårds syster Kajsa bor i en etta som hon hyr för 3 700 kronor i månaden. Hon tjänar 15 900 kronor i månaden efter skatt. Kajsa har ingen bil, men hon har en båt. För att kunna köpa båten tog hon ett banklån på 25 000 kronor till sju procents ränta. Fyll i de intäkter och kostnader nedan som du tror Kajsa hade förra månaden och räkna ut hur mycket hon fick över.

INTÄKTER	kr	KOSTNADER	kr
Lön efter skatt	_____	Hushållskostnader	
		Bostad: hyra	_____
		hemförsäkring	_____
		Båt: låneränta	_____
		försäkring	_____
		Kläder	_____
		Nöjen	_____
		Övrigt: telefon	_____
		el	_____
		tidning	_____
		TV	_____
Summa	_____	Summa	_____

Kajsa köpte sin båt för 25 000 kronor. Hon har i dag 3 500 kronor på lönekontot och 400 kronor i plånboken. Hon har två räkningar som måste betalas. Den ena är medlemsavgiften till Bollby IK på 350 kronor och den andra är på 850 kronor för ett tält som hon har beställt på postorder. Fyll i Kajsas tillgångar och skulder.

TILLGÅNGAR	kr	SKULDER	kr
Kontanter	_____	Räkningar	_____
Lönekonto	_____		
Summa	_____	Summa	_____
Båt	_____	Banklån	_____
Totala tillgångar	_____	Totala skulder	_____

Hur stor del av sina tillgångar har Kajsa betalt själv?
Räknat i kronor:

.....

Räknat i procent:

.....

Vad har Kajsa för betalningsförmåga?

.....

.....

.....

Kapitel 6

Varför behöver företaget göra en redovisning varje år? Nämn två skäl.

.....

.....

.....

.....

Nämn två intäkter som ett företag kan ha.

.....

Nämn två kostnader som ett företag kan ha.

.....

Vad är en avskrivning?

.....

.....

.....

.....

Vad är det för skillnad mellan en resultat- och en balansräkning?

.....

.....

.....

.....

Är varulagret en omsättningstillgång eller en anläggningstillgång?

.....

Vad är det för skillnad på långfristiga och kortfristiga skulder?

.....

.....

.....

Varför beräknas nyckeltal?

.....

.....

Vad är ett annat ord för företagets betalningsförmåga på kort sikt?

.....

Om ett företag har god soliditet, vad innebär det?

.....

.....

Vad menas med att ett företag ha en avkastning på 21 procent?

.....

.....

Vad är en budget?

.....

.....

Varför behövs en budget?

.....

.....

Vilka är de tre stegen i budgeteringsarbetet?

.....

.....

Förklara skillnaden mellan en direkt och en indirekt kostnad.

.....

.....

.....

.....

Hur beräknas en produkts vinst?

.....

.....

.....

Vad är självkostnaden för en produkt?

.....

.....

.....

Att ta reda på under din APL:

Gick "ditt" företag med vinst eller förlust förra året?

.....

.....

Beräknar företaget några nyckeltal? I sådant fall vilka?

.....

.....

Hur mycket tar verkstaden betalt av kunderna för varje arbetad timme?

.....

.....

.....

Kapitel 7

Vilka är de vanligaste löneformerna inom motorbranschen?

.....

.....

.....

.....

Matilda har ackordslön. Hon utför ett arbete, som normalt ska ta fyra timmar, på tre timmar. Hennes penningfaktor har fastställts till 70 kronor. Vad blir hennes timförtjänst?

.....

.....

.....

.....

Vad menas med upparbetningsfaktor?

.....

.....

.....

.....

Att ta reda på under din APL:

Vilka löneformer används på "ditt" företag?

.....

.....

Har företaget något kollektivavtal?

.....

.....

.....

.....

Kapitel 8

Varför är det viktigt att meddela kunderna om det tillkommer ytterligare reparationer?

.....

.....

Vad anser du är god kvalitet?

.....

.....

Att ta reda på under din APL:

Beskriv steg för steg vad som händer från det att en kund kommer in i verkstaden till det att den hämtar sin reparerade bil.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ta fram ett av verkstadens listtidverk och kontrollera vilken tid som är anslagen för byte av bromsbelägg.

Fordon:

.....

Anslagen tid:

.....

Hur mycket skulle kunden faktureras för att få det arbetet utfört?

.....

.....

Kapitel 9

Vad ska det stå i en affärsplan?

.....

.....

.....

Hur ska ett marknadsföringsbudskap formuleras?

.....

.....

.....

.....

Nämn några organisationer som erbjuder hjälp till blivande och nya företag.

.....

.....

Att ta reda på under din APL:

Har företaget någon affärsplan? I korta drag, vad innehåller den?

.....

.....

.....

Sköter företaget sin bokföring själva med egen personal, eller köper de den tjänsten?

.....

.....

.....

På vilka sätt marknadsför sig "ditt" företag?

.....

.....

.....

.....

Transportföretagen

Box 5384
102 49 Stockholm
Besöksadress Storgatan 19
Tel 08 762 71 00
kompetens@transportforetagen.se
transportforetagen.se

TRANSPORTFÖRETAGEN